

หนี้บุคคลจ่อปากเหว ครั้วเรื้อนติดกับ ประเทศติดหล่ม

รอบปี 2555 พลันประเทศผ่านพ้นความเลวร้ายจากสถานการณ์น้ำท่วมใหญ่ในปลายปี 2554 ภาคธุรกิจและภาคครัวเรือนได้ใช้จ่ายเพื่อฟื้นฟูซ่อมสร้างความเสียหายจากเหตุการณ์น้ำท่วม การใช้จ่ายอุปโภคบริโภคพลิกกลับคืนอีกครั้ง ปี 2555 จึงเป็นปีที่กำลังซื้อในประเทศหนุนอัตราการขยายตัวเศรษฐกิจ(จีดีพี) ซึ่งผนวกกับนโยบายประชานิยมของรัฐบาลกระตุ้นกำลังซื้อรายย่อยได้มาก ทำให้ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) มั่นใจว่าเศรษฐกิจปี 2555 จะเติบโตประมาณ 5.7%

การจับจ่ายใช้สอยในประเทศที่เป็นแรงขับเคลื่อนหลักของเศรษฐกิจในปี 2555 อาทิ นโยบายรถคันแรก บ้านหลังแรก และสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ(ซอฟท์โลน) เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม ส่งผลให้ธุรกิจธนาคารพาณิชย์กลับมาคึกคัก โดยมีการประเมินว่าจบปี 2555 สินเชื่อธนาคารพาณิชย์ในประเทศจะเติบโตระหว่าง 13.5-14.5% เป็นการเติบโตในระดับเลข 2 หลักต่อเนื่องกันเป็นปีที่ 3 ขณะที่ปี 2556 คาดว่าสินเชื่อทั้งระบบจะเติบโต 10-13% จากแรงส่งสินเชื่อรายย่อย โดยเฉพาะนโยบายรถคันแรกที่ยังคาบเกี่ยวต่อเนื่อง

สิ้นเดือนต.ค. 2555 พบว่า เงินให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์จดทะเบียนในประเทศ มีจำนวนทั้งสิ้น 8.69 ล้านล้านบาท เพิ่มขึ้น 13.8% เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันปีก่อน ซึ่งหากพิจารณาในรายละเอียดจะพบว่าการเติบโตของสินเชื่อส่วนใหญ่ในปี 2555 ได้รับแรงหนุนจากสินเชื่อรายย่อย ที่เติบโตด้วยอัตราก้าวกระโดดกว่า 19.4% เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันปีก่อน ซึ่งคาดว่าสินเชื่อรายย่อยน่าจะจบสิ้นปี 2555 ด้วยอัตราการเติบโตที่ระดับ 24% โดยเฉพาะสินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์ สินเชื่อส่วนบุคคล และสินเชื่อบัตรเครดิต ที่ยังสามารถรักษาระดับการเติบโตของสินเชื่อได้อย่างต่อเนื่อง

การเติบโตสินเชื่อรายย่อยที่วูบนี้ มีการประเมินจากศูนย์วิจัยกสิกรไทยแล้วว่า หากจำแนกประเภทสินเชื่อรายย่อย สินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์มีอัตราการเติบโตมากที่สุดอยู่ที่ 37% รองลงมาคือสินเชื่อส่วนบุคคลมีอัตราการเติบโตอยู่ที่ 36.5% สินเชื่อบัตรเครดิต 29% และสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย 11.5%

ปี 2555 จึงเป็นปีที่ธุรกิจสินเชื่อรายย่อยผลิบันเต็มที่ ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารเฉพาะกิจของรัฐ และสถาบันการเงินที่ไม่ใช่ธนาคารพาณิชย์(น้านแบงก์) ต่างลงสนามแข่งขันทำการตลาดผ่านการโฆษณาประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์สินเชื่อ สร้าง propaganda ใหม่ให้คนรู้สึกลัวว่า การเป็นหนี้เป็นเรื่องปกติ

ทั้งสินเชื่อบ้านแลกเงิน สินเชื่อรถแลกเงิน สินเชื่อเพื่อความสวยงาม กระทั่งสินเชื่อส่วนบุคคล สำหรับผู้ที่ต้องการแต่งงาน สิ่งเหล่านี้เปลี่ยนความคิดเดิมของคนรุ่นเก่าที่ปลูกฝังให้รู้จักวางแผนทางการเงิน

ออมก่อนใช้จ่าย และการก่อกำหนดนี้ก็น่าเป็นหนทางสุดท้ายสำหรับการแก้ปัญหาเมื่อถึงคราวจำเป็นอย่างที่สุด การแข่งขันสินเชื่อรายย่อยเข้มข้นผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งการชิง โฉก และการอนุมัติเงินเร็วทันใจ จึงนำมาสู่ข้อห่วงใยจาก “ประสาร ไตรรัตน์วรกุล” ผู้ว่าการ ธปท. โดยขอความร่วมมือผ่านไปยังธนาคารพาณิชย์ในเรื่องการทำการตลาด และการโฆษณาประชาสัมพันธ์สินเชื่อรายย่อยที่ดูเหมือนจะมากเกินไป

ประสาร ยอมรับว่า ขณะนี้หนี้ภาคครัวเรือนมีแนวโน้มสูงขึ้น และเมื่อพิจารณาจากการแบ่งกลุ่มรายได้จะพบว่า ครัวเรือนที่มีรายได้ปานกลางและค่อนข้างสูงไม่น่าเป็นห่วง สามารถชำระหนี้ได้ ที่น่าเป็นห่วงคือครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำ เริ่มเห็นสัญญาณการชำระหนี้ที่ไม่ค่อยดีนัก แม้หนี้โดยรวมในกลุ่มนี้จะไม่ได้สูงมากเมื่อเทียบกับสินเชื่อรวมทั้งระบบ และยังไม่ถึงขั้นกระทบเสถียรภาพเศรษฐกิจประเทศ แต่ ธปท. ต้องให้ความสนใจ เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นขณะนี้ในสหรัฐ และประเทศในสหภาพยุโรป (อียู) เกิดจากการก่อหนี้ของคนในประเทศ ซึ่งเมื่อถึงจุดหนึ่งกลับถูกละเลยจากการ จากปัญหาการเงินในภาคสถาบันการเงินจะลามไปเป็นปัญหาเศรษฐกิจระดับประเทศได้

ผู้ว่าการ ธปท. ย้ำว่า สิ่งที่น่าสนใจคือการโฆษณาผลิตภัณฑ์สินเชื่อรายย่อยผ่านสื่อต่าง ๆ ในระยะหลัง จะเห็นการแข่งขันกันมาก และเป็นไปในลักษณะกระตุ้นให้คนก่อหนี้ การก่อหนี้เป็นเรื่องง่าย หรือเป็นในทำนองเมื่อมีความจำเป็นต้องใช้เงินก็จะมีคนนำเงินมาให้ใช้อย่างง่าย สร้างความรู้สึกใช้หนี้ไม่ต้องคืน ทอยผ่อนชำระได้นาน และที่มากที่สุดคือสถาบันการเงินบางรายชี้ชวนให้ก่อหนี้แล้วมีการชิง โฉก แจกทองคำ เป็นการละเลยหลักพื้นฐานการบริหารเงินว่า การใช้เงินต้องมีการวางแผนการออม

“การโฆษณาในรูปแบบสร้างครอบครัวไม่ต้องวางแผนมาก ขอสินเชื่อก็มีคนเอาเงินมาให้ นี่เป็นสิ่งที่ธนาคารพาณิชย์ต้องกลับไปดูแล แม้ในขั้นนี้ดูจากมูลหนี้รายย่อยที่เป็นปัญหายังมีจำนวนไม่มาก แต่หากละเลยก็อาจสร้างปัญหาสังคมตามมาได้” ผู้ว่าการ ธปท. กล่าว

อย่างไรก็ตามแม้ ธปท. จะเห็นสัญญาณหนี้ครัวเรือนในกลุ่มผู้มีรายได้น้อยปรับตัวสูงขึ้น และเริ่มมีปัญหาการชำระหนี้ ซึ่งลูกค้ากลุ่มนี้อยู่ในกลุ่มน้นแบงก์ ตามที่ “สาธิตี วังตาล” ผู้ช่วยผู้ว่าการสายกำกับสถาบันการเงิน ธปท. ออกมากล่าวว่า จำนวนมูลหนี้หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (เอ็นพีแอล) สินเชื่อรายย่อยของธนาคารพาณิชย์ยังไม่ได้เพิ่มขึ้น แต่ไปเพิ่มขึ้นในส่วนน้นแบงก์ ข้อนี้เองก็ถือเป็นอุปสรรคหนึ่งในการกำกับดูแลปัญหาหนี้รายย่อยของ ธปท. เพราะโดยอำนาจหน้าที่ของ ธปท. ไม่สามารถเข้าไปก้าวก้าวการดำเนินธุรกิจของน้นแบงก์ได้ เนื่องจาก ธปท. ไม่ได้เป็นหน่วยงานที่กำกับดูแลน้นแบงก์โดยตรง หากแต่น้นแบงก์ได้จดทะเบียนกับกระทรวงพาณิชย์ และได้รับอนุญาตจากกระทรวงการคลัง มีเพียงการใช้กฎหมาย

ตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 58 (ปว.58) ในสมัยม.ร.ว.ปรีดิยาทร เทวกุล เป็นผู้ว่าการชปท. ให้ชปท.เข้าไปควบคุมดูแลการคิดค่าธรรมเนียมและดอกเบี้ยเงินกู้ที่นั่นแบงก์ไม่ให้สูงเกินจริง สิ่งทีนอกเหนือจากนั้น ชปท. ไม่มีอำนาจเข้าไปกำหนดหลักเกณฑ์

เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้ว่าการชปท.คนปัจจุบัน จึงแย้งว่าอยู่ระหว่างหารือกับกระทรวงการคลังว่าควรดำเนินการเพิ่มเติมอย่างไรในการดูแลนั้นแบงก์ผ่าน ปว.58 ซึ่งปัจจุบันกำหนดให้ชปท.ดูแลได้เฉพาะในส่วนของดอกเบี้ย เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่ทุกภาคส่วนต้องช่วยสอดส่องให้ธุรกิจการเงินดำเนินไปด้วยความเหมาะสม ก่อนเห็นภาคครัวเรือนนี้ท่วม คนไทยใช้จ่ายเกินตัว และอาจกลายเป็นมະเร็งร้ายต่อระบบเศรษฐกิจประเทศ

อย่างไรก็ดีหากจำแนกกลุ่มลูกค้า แม้หนี้รายย่อยที่เกิดขึ้นในกลุ่มลูกค้าธนาคารพาณิชย์ยังไม่น่ากังวลมากนัก เพราะธนาคารพาณิชย์ตั้งเงื่อนไขการปล่อยสินเชื่อเข้มงวดกว่านั้นแบงก์ อย่างน้อยต้องเป็นผู้ที่มีรายได้ขั้นต่ำเดือนละ 1 หมื่นบาทสำหรับผู้ขอสินเชื่อบุคคล ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน และรายได้ขั้นต่ำ 1.5 หมื่นบาท สำหรับผู้ทำบัตรเครดิต ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่เข้มข้นกว่านั้นแบงก์ที่ผู้สมัครเพียงมีรายได้ขั้นต่ำ 8,000 บาท ก็สามารถสมัครสินเชื่อได้แล้ว แต่ก็มีปัจจัยบางอย่างที่น่าเชื่อได้ว่า ชปท.ต้องการเรียกธนาคารพาณิชย์มาป้องกันก่อนธุรกิจในการกำกับดูแลของชปท.จะเกิดปัญหา

ปัจจัยแรก คือ ตัวเลขเอ็นพีแอลในไตรมาสที่ 3 ที่เริ่มส่งสัญญาณอะไรบางอย่าง แม้การคำนวณเอ็นพีแอลเป็นเปอร์เซ็นต์ คิดเป็นสัดส่วนต่อสินเชื่อรวมทั้งระบบจะลดลงเหลือ 2.4% แต่นั่นเป็นผลจากฐานสินเชื่อใหม่ขยายตัวเพิ่มขึ้นจึงช่วยเรื่องตัวหาร ในทางกลับกันหากพิจารณาจำนวนเม็ดเงินที่เป็นเอ็นพีแอลจริงจะพบว่า มีจำนวนเพิ่มขึ้น 1,800 ล้านบาทจากไตรมาสที่ 2 โดยคิดเป็นมูลหนี้ที่เป็นเอ็นพีแอลคงค้างรวม 2.64 แสนล้านบาท

ขณะที่ได้ในหนี้รายย่อยคงค้างเริ่มส่งสัญญาณไม่ดีนัก เพราะเริ่มปรากฏจำนวนลูกค้า ที่อยู่ในกลุ่มต้องเฝ้ามองก่อนเป็นเอ็นพีแอลเพิ่มขึ้น คือเป็นมูลหนี้ที่อยู่ในกลุ่มสินเชื่อที่จัดชั้นกล่าวถึงเป็นพิเศษ หรือที่เรียกกันว่าสินเชื่อค้างชำระเกิน 1 เดือน แต่ไม่เกิน 3 เดือน เพิ่มขึ้น 1.9% ในไตรมาสที่ 2 เป็น 2.2% โดยหนี้ในส่วนที่ต้องเฝ้าระวังคือสินเชื่ออุปโภคบริโภคที่เพิ่มจาก 2.6% เป็น 2.7% สะท้อนภาวะเงินตึงมือ หมุนค่าใช้จ่ายไม่ทัน หรือเลวร้ายสุดคือชำระหนี้ไม่ได้เลย

นี่จึงเป็นคำถามตัวโตในภาวะพฤติกรรมการจ่ายหนี้ของลูกหนี้รายย่อยเริ่มอ่อนแรง ทั้งที่รัฐบาลมีนโยบายปรับขึ้นค่าแรงเป็นวันละ 300 บาท และเพิ่มรายได้ปริญญาตรีขึ้นต่ำเดือนละ 1.5 หมื่นบาท เหตุใดคนจึงไม่มีกำลังจ่ายหนี้ได้ตามกำหนด

อีกนัยหนึ่งก็เป็นไปได้ว่าอัตราการก่อหนี้ต่อหัวของคนเริ่มสูงขึ้น เพราะรายได้ที่เพิ่มขึ้นไม่ได้การันตีว่าคนต้องเป็นหนี้น้อยลง ในทางกลับกันรายได้ของคนที่เพิ่มมากขึ้นก็ทำให้คนเข้าถึงสินเชื่อในระบบได้ง่ายขึ้น หากใช้จ่ายเกินตัวก็สามารถก่อหนี้เพิ่มได้สูงตามรายได้ เข้าทำนองมีรายได้มากก็มีสิทธิ์เป็นหนี้มากได้เหมือนกัน

สำนักงานสถิติแห่งชาติ เคยสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนทุกจังหวัดทั่วประเทศในปี 2554 ในส่วนรายได้ ค่าใช้จ่าย และหนี้สินของครัวเรือนพบว่า ครัวเรือนในประเทศไทย มีรายได้เดือนละ 23,236 บาท และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเดือนละ 17,403 บาท และมีหนี้สินเฉลี่ย 134,900 บาท ซึ่งคิดเป็นหนี้สิน 5.8 เท่าของรายได้ โดยหนี้ครัวเรือนที่มากที่สุดอันดับแรกคือ หนี้เพื่อใช้จ่ายอุปโภคบริโภค 37.8% รองลงมาคือหนี้ซื้อบ้าน 34% ซึ่งขณะนั้นเป็นช่วงปีที่ครัวเรือนประสบภาวะน้ำท่วม นี่เป็นเพียงตัวเลขกลุ่มคนที่เป็หนี้ในระบบ หากแต่ยังมีกลุ่มคนอีก 6.1% ตัดสินใจเป็นหนี้นอกระบบ เพื่อนำเงินมาใช้จ่ายเพื่ออุปโภคบริโภคในครัวเรือน 40.5%

อีกปัจจัยที่เชื่อว่า ธปท. กำลังเฝ้าติดตามนอกจากหนี้ค้างชำระ คือตัวเลขผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง

ไตรมาสที่ 3 ผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์เพิ่มขึ้น 14.2% จากช่วงเดียวกันปีก่อน เป็นผลจากสินเชื่ออุปโภคบริโภคที่ขยายตัวตามการบริโภคภายในประเทศ โดยสินเชื่ออุปโภคบริโภคขยายตัว 18.4% จากช่วงเดียวกันปีก่อน ซึ่งเป็นการเร่งตัวของสินเชื่อในหมวดสินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์เป็นผลจากนโยบายรถคันแรกของรัฐบาล

เฉพาะสินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์ในไตรมาสที่ 2 เติบโตจาก 24% เป็น 30.1% ในไตรมาสที่ 3 และปี 2556 ทิศทางสินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์ยังมีแนวโน้มเติบโตสูงขึ้นต่อเนื่อง เพราะมีรถจำนวนมากที่รอส่งมอบพร้อมกับเข้าไฟแนนซ์ ก็จะเป็นตัวเร่งให้สินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์เติบโตอีกครั้ง

สินเชื่อบัตรเครดิตไตรมาสที่ 3 เติบโตลดเหลือ 10.1% จากไตรมาสที่ 2 อยู่ที่ 10.2% และสินเชื่อส่วนบุคคลเติบโตลดเหลือ 28.5% จาก 31.3% ธปท. ให้เหตุผลว่าเป็นเพราะความต้องการใช้จ่ายหลังน้ำท่วม

ลดลง เท่ากับว่าก่อนหน้านี้คนได้ใช้เงินเพื่อซื้อของซ่อมแซมบ้าน ไปเรียบร้อยแล้ว ทำให้สินเชื่อส่วนบุคคลกลับมาเติบโตในระดับที่ไม่หวือหวามากนักเมื่อเทียบกับช่วงไตรมาสที่ 2

ขณะที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ(สศช.) ยอมรับการใช้จ่ายครัวเรือนในไตรมาสที่ 3 เติบโตขึ้นจาก 5.3% ในไตรมาสก่อนหน้า คิดเป็นการขยายตัว 6% ส่วนหนึ่งได้แรงหนุนจากมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของรัฐบาล โดยเฉพาะยอดซื้อรถคันแรกทำให้ยอดจำหน่ายรถยนต์ในไตรมาสที่ 3 ขยายตัวสูงถึง 70.8%

แรงกระตุ้นเศรษฐกิจโดยเฉพาะนโยบายประชานิยมที่ดำเนินต่อเนื่องในยุครัฐบาลเพื่อไทยกำลังงวดเข้าที แต่สิ่งเหล่านี้หากไม่รู้จักใช้อย่างพอดีก็จะมีทั้งคุณและโทษ เปรียบเหมือนเหรียญสองด้าน

ด้านหนึ่งเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในประเทศให้มีอัตราการเติบโตต่อเนื่อง เงินหมุนในระบบหลายรอบ แต่อีกด้านก็อาจสอนให้คนใช้จ่ายง่าย เสพติดการใช้เงินในอนาคตผ่านการกู้ยืมในช่องทางต่าง ๆ

เพราะลำพังคนเป็นหนี้รถคันแรกถ้าไม่ถูกคิดอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นของเงินเดือนกับภาระหนี้ที่ต้องผ่อนจ่ายค่าวงครถให้ยาวที่สุด 6 ปี ก็อาจมีบ้านหลังแรกได้ยากเพราะคิดอัตราดอกเบี้ยที่ต้องไม่เกิน 40% ของรายได้ ซึ่งคนไทยส่วนใหญ่เลือกซื้อรถก่อนซื้อบ้าน โดยไม่มีหน่วยงานใดให้ความรู้ทางการเงินที่ถูกต้อง เป็นผลจากภาครัฐและเอกชนคำนึงถึงแต่การกระตุ้นเศรษฐกิจเฉพาะหน้า

การเปิดโอกาสให้คนก่อหนี้ได้ง่าย และสร้าง Propaganda เป็นหนี้ไม่เสียหาย ผ่านนโยบายภาครัฐ โดยมีธนาคารพาณิชย์มุ่งให้สินเชื่อลูกค้าผ่านการใช้เครื่องมือทางการตลาด เน้นสร้างกำไร โดยละเลยการให้ความรู้ทางการเงินที่ถูกต้อง ไม่ช่วยกันปลูกฝังค่านิยมออมก่อนใช้ ให้ชีวิตสมดุลอยู่บนความพอดีพอเพียง เมื่อใดก็ตามที่หน่วยงานซึ่งเป็นหลักสำคัญของประเทศทั้งภาครัฐและเอกชนต่างขาดความรับผิดชอบร่วมกันต่อสังคม ทรานนั้นประเทศก็เหมือนยืนอยู่บนหน้าผา เพราะประชากรไทยวัยทำงานซึ่งเป็นกำลังหลักสำคัญของประเทศ แทนที่จะเป็นกลุ่มคนที่มีคุณภาพนำพาประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้า กำลังกลายเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ที่มีแต่ปัญหาภาระหนี้ ลุกกลามเป็นปัญหาของสังคม
